

**DĖL LICENCIJŲ UŽSIIMTI GAMTINIŲ DUJŲ PERDAVIMO, PASKIRSTYMO,
LAIKYMO VEIKLA IR GAMTINIŲ DUJŲ TIEKIMO KAINOS REGULIAVIMO**
2009 m. balandžio 29 d., byla Nr. 23/05-18/07

Santrauka

Šią konstitucinės justicijos bylą inicijavo Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas ir Vilniaus apygardos administracinis teismas, prašę ištirti Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 2 dalies (2000 m. spalio 10 d. redakcija) ir Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 743 patvirtintų Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklių (toliau – Taisyklės) 10 punkto (2001 m. birželio 19 d. redakcija) atitiktį Konstitucijai, taip pat šių taisyklių 37 punkto (2002 m. gruodžio 23 d. redakcija) atitiktį Konstitucijai ir Energetikos, Gamtinių dujų, Konkurencijos įstatymų bei Civilinio kodekso nuostatomis.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nuomone, ginčijamoje Gamtinių dujų įstatymo nuostatoje įtvirtinus ir Taisyklių 10 punkte pakartojus reikalavimą įmonėms, norinčioms gauti dujų perdavimo, paskirstymo ar laikymo licenciją, turėti dujų sistemas nuosavybės teise ar kitais teisėtais būdais jas naudoti, buvo sukurtos neproporcingai didelės kliūtys šiai licencijai įsigyti, dirbtinai ribota ūkinės veiklos laisvė ir konkurencija dujų rinkoje, sudarytos teisinės prielaidos sukurti monopolinę dujų rinką, pažeisti vartotojų interesus, sukurta situacija, kai įsigytos dujų sistemos galėjo likti nenaudojamos ir trukdyti racionaliai eksploatuoti žemę, kenkti gamtinei aplinkai. Pareiškėjui kilo abejonių, ar toks teisinis reguliavimas neprieštaravo Konstitucijos 46 ir 54 straipsniams.

Remdamasis savo ankstesniais nutarimais Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad ūkinės veiklos laisvė nėra absoliuti, asmuo ja naudojasi laikydamasis tam tikrų privalomų reikalavimų, apribojimų. Pagal Konstituciją valstybė turi teisę ūkinės veiklos teisinį reguliavimą, *inter alia* ūkinės veiklos sąlygas, ribojimus (draudimus), procedūrų reglamentavimą, nustatyti teisės aktais, tačiau nustatydamą šiuos apribojimus ji negali paneigti tokių esminių ūkinės veiklos laisvės nuostatų kaip ūkinės veiklos subjektų lygiateisiškumas, sąžininga konkurencija. Valstybė, reguliuodama ūkinę veiklą, turi laikytis asmens ir visuomenės interesų derinimo principo, užtikrinti ir privataus asmens (ūkinės veiklos subjekto), ir visuomenės interesus.

Konstitucinis Teismas konstatavo, kad pareiškėjo ginčijamas teisinis reguliavimas iš esmės nepakeitė iki tol buvusios leidimų užsiimti energetine veikla sistemos. Ginčijamoje nuostatoje įtvirtintas reikalavimas turėti dujų sistemas nuosavybės teise ar kitais teisėtais būdais jas naudoti buvo taikomas visoms įmonėms, siekiančioms gauti minėtą licenciją tam tikroje teritorijoje, todėl nebuvo paneigtas ūkinės veiklos subjektų lygiateisiškumas. Nustatytas reikalavimas buvo natūralus ir būtinas licencijuojamai gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo ir laikymo veiklai, kuri be šių sistemų iš viso negalima. Be to, Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad tam tikrų sąlygų verstis ūkine veikla nustatymas savaime negali būti vertinamas kaip prielaidų monopolizuoti rinką sudarymas. Tokiu teisiniu reguliavimu buvo siekiama užtikrinti gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo tinkamą vykdymą, vartotojų

aprūpinimo gamtinėmis dujomis saugumą, patikimumą, nepertraukiamumą bei apsaugoti vartotojų interesus, todėl jis, Konstitucinio Teismo vertinimu, neprieštaravo Konstitucijai.

Vilniaus apygardos administracinis teismas savo prašyme teigė, kad Vyriausybė, Taisyklių 37.9 punkte nustačiusi įmonių, besiverčiančių dujų perdavimo, paskirstymo ir laikymo veikla, pareigą nustatyti laisviesiems vartotojams dujų tiekimo kainą, ne didesnę kaip Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nustatyta viršutinė dujų tiekimo kainos riba, neteisėtai suvaržė dujų įmonių teisę laisvai nustatyti dujų tiekimo kainą laisviesiems vartotojams, papildė Gamtinių dujų įstatyme nustatytą valstybės reguliuojamų kainų baigtinį sąrašą ir taip sukūrė naujo pobūdžio teisės normą, todėl viršijo savo kompetenciją, be to, suvaržė gamtinių dujų tiekėjų teisę į nuosavybę, ūkinės veiklos laisvę ir iniciatyvą, neužtikrino sąžiningos konkurencijos laisvės.

Konstitucinis Teismas nustatė, kad ginčijama Taisyklių 37.9 punkto nuostata konkuravo su teisiniu reguliavimu, įtvirtintu Gamtinių dujų įstatymo 14 straipsnio 1 dalyje, kurioje buvo nustatyta, kad galėjo būti reguliuojamos tik dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo kainos ir dujų kainos reguliuojamiesiems vartotojams, o kitos kainos, taip pat ir dujų tiekimo laisviesiems vartotojams kainos, buvo sutartinės (negalėjo būti reguliuojamos). Taigi ginčijamoje nuostatoje buvo numatyta tai, kas nebuvo numatyta įstatyme. Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad pagal Konstituciją Vyriausybė, leisdama teisės aktus, turi laikytis galiojančių įstatymų ir, vykdydama vienus įstatymus, negali pažeisti kitų; Vyriausybės teisės aktuose – poįstatyminiuose teisės aktuose – negali būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kuris konkuruotų su nustatytuoju įstatymuose. Svarbu, kad savo teisės aktus Vyriausybė priimtų neviršydama savo įgaliojimų ir kad jie neprieštarautų Konstitucijai ir įstatymams. Konstitucinis Teismas konstatavo, kad Vyriausybės nutarimuose nustačius tokį teisinį reguliavimą, kuris konkuruoja su nustatytuoju įstatymuose arba nėra grindžiamas įstatymais, pažeidžiami ne tik konstitucinis teisinės valstybės principas bei Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktas, bet ir Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalis, kurioje nustatyta, kad valdžios galias riboja Konstitucija, taip pat konstitucinis valdžių padalijimo principas. Atsižvelgdamas į šiuos argumentus Konstitucinis Teismas pripažino, kad ginčijama Taisyklių 37 punkto nuostata prieštaravo Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 94 straipsnio 2 punktui, konstituciniam teisinės valstybės principui, Gamtinių dujų įstatymo 14 straipsnio 1 daliai (2000 m. spalio 10 d. redakcija).